

afskrift. Det er dog bemærkelsesværdigt, at AM 24,4°, som tilhører den ældre tekstgruppe, har så få omlydsformer, men det kan antagelig ikke tillægges større betydning, da det kun indeholder ca. en fjerdedel af VLÆR. Man savner i høj grad et fuldstændigt håndskrift af VLÆR fra tiden omkr. 1300, som kunne belyse forholdet bedre.

Til kontrol er Stockholm C 38 (fra ca. 1450) blevet gennemlæst; det er i variantapparatet til EL betegnet som A⁴, til VLYR og SKLYR betegnet som C³. I dette håndskrift, som i det hele har et ret ungt præg, fandtes ingen omlydsformer overhovedet. Vi kan følgelig regne med, at i-omlyden i de stærke verbers singularis er næsten fuldstændig forsvundet fra sjællandsk skriftsprog omkring 1450.

Det synes derfor bekræftet, at de omlydte præsensformer ikke kan tjene som kriterium for jysk dialekt i de gammeldanske tekster fra omkring 1300; man må antage, at en stor del af de træk, der i dag er karakteristiske for en bestemt landsdel, har haft langt større udbredelse i begyndelsen af det 14. århundrede. Det kan tilføjes, at dette sandsynligvis gælder en hel del af de ejendommeligheder i gammeldansk, der af Johs. Brøndum-Nielsen bestemmes som værende jyske; det her forelagte materiale er kun en del af en igangværende undersøgelse, der beskæftiger sig med forholdet mellem jysk og sjællandsk dialekt omkring 1300.

Gerd Wellejus.

1. Der henvises til håndskriftfortegnelse og tekstgengivelse i Danmarks gamle Landskabslove V (EL) og VII–VIII (VL og SKL). Forkortelser: EL = Eriks sjællandske lov A & O = Arvebog og orbodemål, VLÆR = Valdemars lov, ældre redaktion, VLYR = Valdemars lov, yngre redaktion, SKLÆR = Sjællandske kirkelov, ældre redaktion, SKLYR = Sjællandske kirkelov, yngre redaktion. – 2. Valdemar Bennike og Marius Kristensen: Kort over de danske folke-mål 1898–1912. (§ 198). – 3. Artiklen »Tre litterære Munke i Sorø Kloster« fra »Sorø, skrevet af Soranere« bd. I, 1923. – 4. I en række forelæsninger i forårsssemestret 1957 hævdede dr. Anders Bjerrum, at Johannes Jutæs sprog var rent sjællandsk. Af denne teori er nærværende undersøgelse inspireret. – 5. Lis Jacobsen: Bidrag til det danske Rigssprogs Historie fra Eriks Lov til Chr. III's Bibel. 1910. (§ 61). – 6. Willy Spickermann: Das Verbum in den seeländischen Gesetzen. 1912. (§ 81 og § 92).

Der må for hele artikelens vedkommende henvises til Viggo Søbys afhandling »Om Sprogformen i de sjællandske Love« (i AaNO 1872, pag. 215 ff.), som beskæftiger sig med samme teori, dog under en anden synsvinkel og med en noget utilstrækkelig dokumentation.

THØGER LARSENS »MAANESKIN«

I Thøger Larsens digtsamling »Bakker og Bølger« (1912) findes et digt »Maaneskin«. Det er skrevet i september 1909.¹ Jeg citerer det skønne, ejendommeligt milde og tyste digt:

En ensom Draabe falder
fra Løvet og forstummer
i Nattens ømme Stilhed
og Havens Maaneslumner.

Se Græsset gror i Søvnne,
den milde Dagregn dies,
før Muldens Moder-Evne
til andre Morg'n'er vies.

Et spinkelt Skin, et sparsomt
Søvnlys fra Maanen strømmer.
De spæde Straaler varsomt
berører alt, som drømmer.

De melder lønligt Løvet
og Havens Blomsterstande,
at de har kysset Støvet
i Maanens stille Lande.

De synes tavst at sige:
Véd I, som Natten skærmer,
om i de dødes Rige
Opstandelsen sig nærmer?

Den magiske virkning som dette digt udøver skyldes ikke mindst lyd-maleriet,² allitterationerne er udnyttet med den fineste kunst; de er på en gang diskrete, udsøgte og stærke, ikke mindst i digtets fjerde strofe.³ Jeg har for mange år siden skrevet at denne strofe er en af de genialeste i dansk lyrik hvad stavrimet angår.⁴

Det er meget sandsynligt at Thøger Larsens digt har en litterær forudsætning i tysk romantisk digtning. Det ligger ved sin milde og ømme stemning – der synes overjordisk – og ved sin stilhed og sarthed meget nær ved Joseph von Eichendorffs digt »Mondnacht«. Til sammenligning citerer jeg Eichendorffs digt:

Es war, als hätt' der Himmel
Die Erde still geküsst,
Dass sie im Blütenschimmer
Von ihm nun träumen müsst!

Die Luft ging durch die Felder,
Die Ähren wogten sacht,
Es rauschten leis die Wälder,
So sternklar war die Nacht.

Und meine Seele spannte
Weit ihre Flügel aus,
Flog durch die stillen Lande
Als flöge sie nach Haus.

Rytisk står de to digte hinanden nær, strofeformen er den samme.⁵ Thøger Larsen har dog et »rytmebrud« i tredje strofe: et sparsomt / Søvnlys og lutter kvindelige rim. Nær ved hinanden står: Die Erde still geküsst ~ kysser Støvet; träumen ~ drømmer; die stillen Lande ~ Maanens stille Lande. I begge digte er det centrale udtryk *stille lande* sat i rimstilling. Svarende til Eichendorffs sammensætning *Blütenschimmer* har vi hos Thøger Larsen *Maaneslummer*, *Moder-Evne* og *Blomsterstande*.

Skulle Thøger Larsen ikke have kendt Eichendorffs digt har vi et interessant eksempel på fremtrædende ligheder mellem to måne-digte i tysk og dansk poesi. Thøger Larsen har digtet om månen tit og ofte.⁶ Som ingen anden dansk digter har han givet rigt nuancerede og varierede udtryk for månen og dens lysstråler. Jens Aage Doctor opfatter i sin bog »De centrale symboler i Thøger Larsens digtning« (1956) månen som Thøger Larsens vigtigste dødssymbol (p. 69). Han skriver: »Med dette tavse budskab er månen da blevet til et symbol på dødsbegrebet, på døden for den enkelte eksistens som for det hele univers. Med månelysset føres altid sådanne alvorstunge følelser ind i teksterne, hvis dystre og i enestående grad skænbetingede perspektiver åbner sig gennem Thøger Larsens digtning om månen« (p. 70). Hvad der her siges gælder ikke for digtet »Maaneskin«,

som Jens Aage Doctor omtaler p. 72, og et par andre måne-digte som slutter sig hertil.

Digtsamlingen »Limfjords-Sange« (1925) har digtet »Nu kommer Maanen«.⁷ Her kaldes månen »Guden for Søvn og for Senge«, og det hedder: »Mild som en Musas / Ansigt den signer de sovende Strømme, / ejer dog Trolddom, som saa vi Medusas / Hoved i Drømme.«⁸ »Søndengalm« (1926) har digtet »Fuldmaanen«,⁹ som Jens Aage Doctor ikke omtaler i sin bog. »Fuldmaanen« – der er rimløst, med trokæisk-daktylisk rytme – har i sit ordvalg tilknytning til det ældre digt »Maaneskin«. Det hedder: Stilhed ligger og lyser spinkelt¹⁰ / over Ruiner og øde Gader – ind gennem Skoddernes Sprækker siver / søvnigt et segnet Skin langs Væggen. Digtet »Før Daggrø« fra 1901 har: Dorske Stjerner med søvnigt Skin (se digtsamlingen »Jord« 1904 p. 23). I modsætning til månen over haven i »Maaneskin« står denne strofe fra kantaten »Virkeligheden« fra 1911 (i samlingen »Bakker og Bølger« 1912): Dog nærmer Verden sig saa øm. / Og Maanen over Haven / er som fortabte Sjæles Drøm / om Solens Skin – i Graven.

Karakteristisk for Thøger Larsens originale lyrik – der ville have gjort ham verdensberømt hvis han havde skrevet på et af hovedsprogene – er sammensætninger som *Maaneslummer*, *Søvnlys* og *Moder-Evne*, der ikke er taget med i »Ordbog over det danske sprog«. Han yndede ord som *Søvn* og *Slummer*, og han brugte ordet *Evne* overordentligt ofte og på en måde der søger sin lige i dansk lyrik.¹² Et udtryk som »Muldens Moder-Evne« giver meget af Thøger Larsens intense og originale poesi. Ejendommeligt er anvendelsen af epitetet *øm* til stilhed. Thøger Larsen var en mester i at skabe dybt originale forbindelser af epitete og substantiv.¹³

Udtrykket »Opstandelsen sig nærmer«, digtets slutningsvers, har paralleller. Ovenfor er citeret en strofe fra »Virkeligheden«. Digtet »August« (i samlingen »Bakker og Bølger«) – som jeg opfatter som et af Thøger Larsens ypperste digte – slutter med disse vers: »Jorderig nærmer i Høstdagens Duft / sig med Fortabelsens Styrke«.¹⁴

Digtet »Maaneskin« svarer ikke ved sin stemning til Thøger Larsens øvrige måne-digtning – når der ses bort fra to digte som slutter sig delvis til det: »Nu kommer Maanen« og »Fuldmaanen«. Det mener jeg er med til at bekræfte den her fremsatte opfattelse om en litterær tilknytning til Eichendorffs digt »Mondnacht«. Der er for mig ingen tvivl om at Thøger Larsen har læst dette fine og sjælfulde digt og fået et stærkt og varigt indtryk. Ved denne sammenstilling bliver hans digt på ingen måde ringere.

1. Se Chr. N. Brodersen »Thøger Larsen« I (1942) p. 164. »Maaneskin« er trykt i Thøger Larsens »Udvalgte Digte« (1917) p. 59, »Udvalgte Digte« (1938) p. 68–69, ny udgave 1945 p. 87, »Under Stjerner. Udvalgte Digte 1895–1914« (1952) p. 117. Digtet citeres i sin helhed af Chr. N. Brodersen i hans store værk om Thøger Larsen II (1950) p. 143. – 2. En analyse af lydmaleriet gives af Brodersen II p. 143 f. – 3. Om Thøger Larsens brug af stavrim se nærmere min afhandling i »Danske Studier« 1941 p. 15 ff. og Brodersen II p. 138 ff. – 4. Fjerde strofe i »Maaneskin« er citeret en række gange i dansk litteraturforskning: Chr. Rimestad »Fra Stuckenberg til Seedorf. Den lyriske Renæssance i Danmark« II (1923)

p. 69 (her er De blevet til Da), Søren Hallar i afhandlingen om naturen hos Harald Bergstedt, Otto Gelsted og Thøger Larsen i »Danske Studier« 1938 p. 107, i min afhandling om alliterationen hos Thøger Larsen i »Danske Studier« 1941 p. 29, i min afhandling »Ordstudier i Thøger Larsens Lyrik« i »Acta Philologica Scandinavica« XV (1942) p. 378, Jens Aage Doctor »De centrale symboler i Thøger Larsens digtning« (1956) p. 72. – 5. Samme strofeform har digtet »Vaardagen« i samlingen »Det Fjerne« 1907, optrykt i »Under Stjerner«, dog med den forskel at de fire af digtets tolv strofer har mandlige rim i andet og fjerde vers som i Eichendorffs digt. »Solskin i en Stue« (i »Bakker og Bølger«) – der er et af Thøger Larsens skønneste digte – har samme strofeform som Eichendorffs »Mondnacht«. – 6. Se Søren Hallar i »Danske Studier« 1938 p. 119 ff., Brodersen II p. 55 ff. og Jens Aage Doctors bog om Thøger Larsen p. 69 ff. – 7. Optrykt i »Udvalgte Digte« (1938) p. 101, 1945 p. 131 og i »Sfærernes Musik. Udvalgte Digte 1914–1927« (1953) p. 76. – 8. Disse vers citeres af Jens Aage Doctor p. 91. – 9. Optrykt i »Sfærernes Musik« p. 79. Digtet »Nu kommer Maanen« er en forstudie til »Fuldmaanen«, se Brodersen II p. 99 note 13. – 10. Digtet »Stille Midnat« fra 1901 har disse ejendommelige vers med ordet *spinkel* – sml. *spinkel*, *spæd* og *sparsom* i »Maaneskin« –: Over Dal og Banke / en spinkel Tanke / af Skin og Skygge (se »Dagene« 1905 p. 16). – 11. Se udvalget 1938 p. 80, 1945 p. 106, 1952 p. 142. – 12. Se nærmere mine ordstudier i Thøger Larsens lyrik p. 373 f. og 381 ff. – 13. Om adjektivet (epitetet) hos Thøger Larsen se mine ordstudier p. 402 ff. og Brodersen II p. 169 ff. Eksempler på *øm* er givet i ordstudierne p. 409 f. Udtrykket »Nattens ømme Stilhed« citeres i »Ordbog over det danske sprog« XXVII (1954), 1612 (med henvisning til mine ordstudier). I modsætning hertil har digtet »Stormfuld Vinternat« – hvor »Livløs Maanen / skinner os til Døde, / skinner saa inderligt / gudsforladt og øde« – udtrykket den tynde Stilhed: »Engang veed vi / den tynde Stilhed kommer, / Majmaaneds Afmagt, / Juni uden Sommer« (»Det Fjerne« 1907 p. 34). Digtet er optrykt i udvalgene fra 1938, 1945 og 1952. – 14. »August« er optrykt i udvalgene.

Harry Andersen.

LETHAL (HOS JOHANNES V. JENSEN)

I Johannes V. Jensens myte »Kongelyset« fra 1933 (trykt første gang i »Politiken« 27. august 1933) læser man: »Endnu staar der et Blomsterflor langs Vejene, men det er Sensommerens Blomster, Regnfang og Røllike, den dybblaa Cikorie, lethal i Farven som Asters; den kommer sammen med de mørke Nætter, Augustnætter og Stjerner« (se mytesamlingen »Sælernes Ø« (1934) p. 103). »Lethal i Farven som Asters« lyder gådefuldt. Hvad kan digteren have ment med dette besynderlige udtryk? Af sammenhængen fremgår det tydeligt, at *lethal* og *dybblaa* hører sammen; de to ord dækker hinanden. Johannes V. Jensen har her – som i talrige tilfælde – husket sig selv godt. Det ejendommelige udtryk er opstået ved en krydsning af to andre, langt ældre udtryk. De findes i to myter der ligger hinanden nær i tid. I »Til Drachmanns Aske« fra 1908 hører vi om »den opalhvide lethe-farvede Urne mod den blaa Luft« (se »Myter. Ny Samling« (1910) p. 76 og »Myter« II 3. udg (1924) p. 45). I »Dansk Natur« fra 1909 læser vi om »et Væld af vaade Blomster, Georginer, Krysantemum, letheblaa Asters« (»Myter. Ny samling« p. 3 = »Myter« II 3. udg. p. 6 = »Myter« I (1946) p. 183). De to udtryk *letheblaa Asters* og *lethal i Farven som Asters* hører intimt sammen; de dækker hinanden helt.